

Olieslachtoffertellingen langs de Belgische kust, winter 1991-92

Beached Bird Surveys along the Belgian coast, winter 1991-92

Jan Seys & Patrick Meire,
Instituut voor Natuurbehoud, Hasselt

Inleiding

Olieslachtoffertellingen zijn in België gestart in het begin van de jaren 50, als individuele acties van enkele fervente amateur-vogelaars (Kesteloot 1953, Hautekiet 1955, De Ridder 1961). In 1965 werd, onder impuls van Eckhart Kuyken, gestart met het houden van jaarlijkse, internationale tellingen (Kuyken & Zegers 1968, Kuyken 1978), binnen de landsgrenzen voortgezet gedurende de jaren 70 in de schoot van de Vogelwerkgroep van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie (voormalige BJN, nu JNM). De jaren 80 was een periode met wisselende telintensiteit, mede door het ontbreken van een centraal coördinatie-orgaan. In 1991 werd deze taak door het Instituut voor Natuurbehoud (INB) op zich genomen, wat voor de toekomst een betere continuïteit garandeert. Onderstaand verslag geeft de resultaten van olieslachtoffertellingen zoals uitgevoerd tijdens het winterhalfjaar 1991-92.

Wekelijkse tellingen Oostende-Nieuwpoort januari-april 1992

Van begin januari tot begin mei 1992 werd wekelijks één vierde van de Belgische kust (Oostende-Nieuwpoort; 16.5 km) afgezocht naar dode vogels. Dit leverde een totaal van 113 kadavers op (tabel 1). In totaal werden 25 verschillende soorten gevonden, waaronder 8 eendachtigen en 7 soorten meeu-

wen. Bijna de helft van alle vogels (41%) was in verre staat van ontbinding en de meerderheid (82%) was duidelijk vermagerd (borstbeen voelbaar). Van de vogels die werden gecontroleerd op de aanwezigheid van olie op het verenkleed (bij 12% kon dit niet), bleek 45% besmeurd te zijn. Wanneer zangvogels, duiven en steltlopers buiten beschouwing worden gelaten, dan wordt deze waarde 50%. De verschillen in oliebesmeuring bij diverse soorten blijkt uit tabel 1. Duikende soorten zoals Zeekoet *Uria aalge*, Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra*, Eidereend *Somateria mollissima* en Fuut *Podiceps cristatus* scoorden hoog, terwijl meeuwen slechts zelden met olie waren bevuild.

Tabel 1. Talrijkst aangetroffen soorten en percentage met olie, zoals vastgesteld bij wekelijkse olieslachtoffertellingen langs het traject Oostende-Nieuwpoort (België), jan-apr 1992.

Table 1. Total number and oil rate of most abundant species in weekly beached bird surveys along part of the Belgian coast (Oostende-Nieuwpoort), Jan-Apr 1992.

Soort Species	aantal number	% olie % oiled
<i>Uria aalge</i>	36	76
<i>Melanitta nigra</i>	10	100
<i>Larus argentatus</i>	9	0
<i>Larus ridibundus</i>	8	14
<i>Haematopus ostralegus</i>	8	0
<i>Fulmarus glacialis</i>	7	14
<i>Podiceps cristatus</i>	5	40
<i>Rissa tridactyla</i>	4	0
<i>Anas penelope</i>	3	0
<i>Somateria mollissima</i>	3	100

Aangezien er tijdens de studieperiode geen strenge vorstperiodes waren en ernstige olieverontreiniging eveneens ontbrak, waren er geen echt grote aantallen angespoelde vogels. Het maximum bedroeg 23 exemplaren op 17 januari (na enkele dagen aanlandige wind), wat neerkomt op 1.4/km. Kleine verschuivingen in soortsaanstelling deden zich voor tijdens de studieperiode: Zeekoeten werden niet meer gevonden in april, terwijl juist toen de aantallen Kokmeeuwen *Larus ridibundus* en Noordse Stormvogels *Fulmarus glacialis* toenamen. Zwarte Zeeëenden (en ook de meeste Futen) werden alle aangetroffen in de tweede helft van februari en in maart, samenvallend met het optreden van enkele kleinere olieplekken ver uit de kust, waar zich traditioneel overwinteringsgebieden van beide soorten bevinden.

Maandelijkse tellingen gehele Belgische kust, januari en februari 1992

Op 23-25 januari en 26-29 februari 1992 werd telkens de volledige Belgische kust geteld. De gevonden aantallen vogels dienen in beide gevallen als minima te worden beschouwd: tijdens het telweekend eind januari lagen de stranden er witbevoren bij (wat het opmerken van kadavers ernstig bemoeilijkt) en kort voor de februari-telling bleek zowat de helft van alle stranden door de kustgemeentes te zijn 'gereinigd'. In totaal werden respectievelijk 65 en 38 kadavers verzameld, wat neerkomt op respectievelijk 1.0 en 0.6/km. De talrijkste soort was in beide gevallen de Zeekoet (met 23 respectievelijk 9 exemplaren). Ook Zilvermeeuwen *Larus argentatus* (8 en 3), Zwarte Zeeëenden (3 en 5), Fuut (3 en 4) en Stormmeeuw *Larus canus* (2 en 5) werden tenminste vijfmaal aangetroffen. Eendachtigen waren naar soortenaantal het sterkst vertegenwoordigd (7 soorten), gevolgd door de meeuwen (4 soorten). Respectievelijk 30 en 46% van de vogels was met olie besmeurd (35 en 52% wanneer de 'niet-zeevogels' buiten beschouwing worden gelaten). Zeeëenden en alkachtigen bleken bijna altijd onder de olie te zitten (Zwarte Zeeëend 100%, Zeekoet 71 en 83%), terwijl het aantal olieslachtoffers onder de meeuwen, andere eenden en steltlopers gering was.

Discussie

Uit de gepresenteerde resultaten van deze winter valt vooral het geringe aantal aangespoelde vogels op. Per telling werd maximaal 1.3/km gevonden, waar in de jaren 60 aan de Belgische kust in februari een gemiddelde van 5.5/km werd vastgesteld, terugvallend tot 1.8/km in de jaren 70 (Verboven 1979). Uit fragmentarische gegevens uit de jaren 80 blijkt dat in de winter 1980-81 en 1983-84 6 à 7 dode vogels per km werden gevonden (Van Gompel 1981, Verboven 1985). Op grond van de vondsten tussen januari en mei 1992 kan worden berekend dat naar schatting 1000-1500 vogels op de Belgische kust aanspoelden. Dit komt vrij goed overeen met het gemiddelde jaarlijkse totaal aantal uit de periode 1959-79 zoals berekend door Verboven (1100-1600 vogels), maar ligt heel wat lager dan de waarden genoemd voor de winters 1980-81 (4500; Van Gompel 1981) en 1983-84 (4000-4800; Verboven 1985). In hoeverre hier sprake is van een duidelijke trend zal moeten blijken uit een verdere analyse van alle bestaande Belgische olieslachtoffer-tellingen. Een dergelijke analyse zal binnenkort door het INB worden uitgevoerd.

Dankwoord

Wij danken in de eerste plaats de vele tellers, die bereid werden gevonden om het strand af te schuimen, op zoek naar vaak kwalijk riekende kadavers. Verder ook een woord van dank aan de diverse instellingen en instituten die dit onderzoek financieel en logistiek ondersteunden.

Summary

Beached bird surveys along the Belgian coast, Jan-May 1992, were co-ordinated by the Belgian Institute of Nature Conservation. During weekly counts of Oostende-Nieuwpoort (16.5 km), only 113 birds were collected (25 species; table 1). Guillemot Uria aalge was the most abundant species (36). High densities were found after periods of onshore wind (max. 1.4/km 17 Jan). Small changes in species composition occurred, with more Common Scoters Melanitta nigra and Great Crested Grebes Podiceps cristatus in Feb-Mar and increasing numbers of Black-headed Gulls Larus ridibundus and Fulmars Fulmarus glacialis in Apr. Oil rates amounted to 45%, with higher values in scoters, auks (76% in the Guillemot) and grebes. During the complete surveys of Jan and Feb, 65 and 38 corpses were found (i.e. 1.0, resp. 0.6/km, 18 and 22 species). Guillemots were most abundant (23 and 9). Rather low overall oil rates were reported (resp. 35 and 52%). The total number of beached birds in winter 1991-1992 along the Belgian coast was estimated at 1000-1500.

Referenties

- Gompel J. van 1981. De massale zeevogelsterfte aan de Belgische kust tijdens de voorbije winter. *Wielewaal* 47: 137-142.
- Hautekiet M.R. 1955. Vijf jaar stookolieslachtoffers. *Wielewaal* 11: 289-294.
- Kesteloot E. 1953. Objecten voor biologische wandelingen: stookolieslachtoffers langs de kust. *Club van leraars in de Wetenschappen* 1(4): 1-4.
- Kuyken E. 1978. Beached bird surveys in Belgium. *Ibis* 120: 122-128.
- Kuyken E. & P.M. Zegers 1968. De stookpietentelling 1968. *Amoeba* 44: 153-158.
- Ridder M. de 1961. Victimes ailées du mazout. *Nat. Belges* 42: 145-156.
- Verboven J. 1979. Tellingen van stookolieslachtoffers en andere dode vogels langs de Belgische kust: een oecologische interpretatie. *Licent.verh., R.U. Gent*.
- Verboven J. 1985. Stookolieslachtoffers aan de Belgische kust gedurende de winter 1983-1984. *Wielewaal* 51: 2-9.

Jan Seys & Patrick Meire, Instituut voor Natuurbehoud, Kiewitdreef 3, 3500 Hasselt, België.